

Nr 1 2014
Årgång 31

MUSEITIDNINGEN

Medlemsblad för Råå Museiförening

1914

Ur innehållet:

- * Råå 1914-1918
- * Våra skepp och sjömän under kriget
- * Norskan som var vår kloka gumma
- * Martin Werner minns "sura gubbar"

**TILL MINNET
AV SJÖKRIGETS OFFER**

NATIONALFONDEN FÖR SJÖKRIGETS OFFER

Verksamhetsberättelse 2013

År 2013 blev minnesvärt på många sätt. En sommar som vår barndoms somrar. Solen var ytterst pålitlig och vattnet behagligt tempererat. Tyvärr är inte vackert sommarväder och bra museiväder förenliga begrepp. Utom den där magiska kvällen då vi återskapade "ryssbranden" vid stranden nedanför museet. Denna sköna, pastorala känsla stod i bjärt kontrast till upplevelsen när höststormarna drog in. Inte trodde vi väl att vi skulle få se hur hamnen svämmade över sina bräddar precis som under oktoberstormen 1947. Denna storm som finns väl dokumenterad i filmen om Råå 1947-48.

Föreningsmöten

Föreningsmötena under 2013 var mycket välbesökta. Föreningens årsmöte hölls den 26 mars. Efter genomförda årsmötesförhandlingar höll Lasse "Rögare" Svensson ett bejublat kåseri om sitt liv som fiskare och ålakung. Spetsat med lite skrönor. Kåseriet filmades för att Lasses berättelser skulle bevaras. Tyvärr finns Lasse inte bland oss längre.

På höstmötet fick vi en oföglömlig historielektion av Carl-Johan Jargenius. Med de danska judarnas flykt över Öresund 1943 som ram berättelse lärde han många av oss mycket om Danmark under 30- och 40-talet och förutsättningarna för såväl ockupation som motståndsrörelse.

Utbyggnad

För att hitta lösningar för att finansiera och driva en utbyggnad av museet så har vi haft flera möten med stadens politiker och tjänstemän. Vi har under dessa möten känt förtroende och uppskattning för vårt arbete och arbetar enträget vidare. Kultur nämnden har under året behandlat två ärenden gällande Råå museum.

Bidrag

Föreningen har under året fått bidrag från såväl det offentliga som organisationer och privatpersoner. Genom testamente och minnesbidrag i samband med dödsfall har föreningen blivit ihågkommen.

Marknadsföring

Vi har en strikt inställning till vilka åtgärder vi satsar föreningens medel på. En avvägning mellan kostnad och hur många besök åtgärden beräknas generera är vår ledstjärna. Annonsering är dyr men lämplig vid speciella tillfällen. En aktuell folder med information om museet, utställningar och aktiviteter har tagits fram. Vår väl fungerande, alltid uppdaterade hemsida är mycket uppskattad. Naturligtvis är den bästa marknadsföringen den vi får via nöjda besökare. Dessutom kostar den inte oss något.

Barnaktiviteter

Barn och unga är alltid välkomna till museet. Många skolklasser får höra om hur det var att vara barn på Råå på farmors morfars eller mormors mormors tid. Våra skolklassguider ibland utklädda till fiskargummor gör ett viktigt jobb för att göra vår historia levande. Många barn kommer tillsammans med vuxna på ordinarie öppethållande, och museet har mycket för dom också. Styrhytten, knoptavlan och blockställningen bland mycket annat. På sport- och höstlov har vi vår aktivitet museikul. Det blir så påtagligt barnens museum dessa dagar. Det finns många kluriga uppdrag för barnen att lösa tillsammans med föräldrar eller far-/morföräldrar.

Anställd personal och frivilligarbetare

Vi har även under det gångna året haft möjlighet att ha tillgång till anställd personal, där det offentliga stått för huvuddelen av finansieringen. Anita och Christine har varit det nav som verksamheten snurrat kring. En fantastisk avlastning för oss som jobbar ideellt att det nästan alltid finns kunnigt folk på museet. Precis som de senaste åren har vi också haft sommarjobbare från kommunen. Det är oftast de-

ras första kontakt med arbetslivet. Viktigt för ungdomarna och viktigt för oss.

En grupp som man aldrig nog kan uppskatta och uppmärksamma är våra jobbgångare av olika slag. Deras insats är oerhört viktig. För att stärka sammanhållningen i de frivilliga leden samlades jobbgångare och förtroendevalda för att äta julbord. God mat, trevlig samvaro med många skratt och hög stämning gav en härlig känsla av att julen var i antågande.

Årets utställningar och aktiviteter

Museisäsongen öppnades 1 maj av Sonja Ekvall. I en av de röda montrarna fanns en liten utställning om hennes far, den store Rååprofilen Paul Christiansson. Där fanns föremål och dokument som visade hans mångsidighet: hans boxhandskar, foton från hans år i Amerika, minnen från hans tid i Råå IF, fiskaffären, hans tidningsliv under signaturen Hunter och hans medverkan i framtagandet av Råå-filmen.

Barken Tana - Rååsjöfartens drottning - fick en framträdande plats i museet under året. Hon finns alltid med men fick nu extra fokus på Bryggan med såväl en inlånad modell som dokumentation och intressanta föremål. Hans-Olof Ohlsson höll ett kåseri om sin morfar Jakob Andersson kapten på Tana.

De fina fartygsmodellerna från Gorthons stod kvar i stora montern på Loftet och röntes fortsatt mycket uppskattning. Filmen om torpederingen av Ada Gorthon är fortsatt ett dragplåster och ger också närhet till våra sjömän, vårt sjöfolk i krig. En miniatyriställning med Gorthonföremål fanns i en av de röda montrarna på Läget. De hus som klarade sig respektive brändes ner vid ryssbranden 1788 markerades på modellen av gamla Råå.

För att ge mer liv åt fisket, en av de näringar som grundlade Råås välstånd, vi-

sades nya filmer om fiske i monitorerna. Viktigt att visa vilka fiskemetoder som använts och fortfarande används här på Råå. På Fiskelägets dag kom många till museet efter att ha varit på kajen och tittat på båtar, fiskare och fiskar.

Tyvärr hade det vackra vädret inte hunnit till Råå den dagen då vi hade besök av Malmö Modell Båt Klubb. De fina modellerna och deras utrustning är alltför känsliga för regn och bara några få turer kunde göras i hamnen. Vi hoppas att vi får ett nytt besök kommande sommar.

Seglarfesten med kappseglingen Ven Runt har varit ett stort evenemang på museet flera år med många besökare och många aktiva medlemmar. Ett viktigt tillskott till vår förening, inte minst ekonomiskt.

Julskyltningssöndagens julmarknad på museet var mycket välbesökt. Många positiva kommentarer om museievenemanget tar vi till oss med glädje liksom ett rejält tillskott till kassan.

Tack och lov att inte stormen Sven drog

in två veckor tidigare. Museets flaggstång knäcktes. Vattnet steg i hamnen, och vi bevakade vattennivån i förhållande till museet noggrant. Det verkade som om vi klarade oss. Men då tryckte vattnet på underifrån så att vattennivån höjdes i båthallen i det nedsänkta utrymmet mellan Jäntan och Golden Lady. Genom ett snabbt agerande av vårt folk röjdes utrymmet snabbt. Vattennivån sjönk succesivt, och vi kunde påbörja torkningen med hjälp av lånade fläktar. Fackfolk anlätades för att säkerställa torkningsprocessen.

När det var dags för årets sista aktivitet med Rååfilmen på Annandag jul var de flesta spåren av översvämningen bortröjda. Den fina traditionen att efter filmen mingla och dricka glögg kunde upprätthållas.

I början av oktober for en grupp bestående av förtroendevalda och jobbgång på studieresa till Marstal för att hämta idéer och stärka gemenskapen. Vi fick där en extra fin upplevelse tack vare en mycket

Vinnande bord blev nr 4 som fick 95 röster av 195.

Barnens paradis på Marstal.

intressant guide Karsten Hermansen. Man kan inte nog poängtera värdet av kunniga guider. Kontakt har knutits med honom för framtida samarbete. Många kreativa och spännande utställningsuppdrag fick vi med oss hem.

Ekonomi

Årets intäkter ökade glädjande nog med 5% till 516 tkr. Överskotten från föreningsaktiviteter kring seglarfesten, julskyltningen samt sportlovskul var de främsta orsakerna till denna ökning. Under året har också erhållits donationsmedel och arv på ca 400 tkr. Detta kombinerat med stora realisationsvinster på placerade medel lämnade ett positivt överskott på 461 tkr till verksamheten. Föreningen har en mycket stark balansräkning med disponibla medel på 2,7 mkr.

Styrelse

Museiföreningens styrelse, som under 2013 haft 10 protokollförda sammanträden, har bestått av

Marianne Wittgren ordförande
Hans-Ingvar Green v ordförande
Bengt Magnemark kassör
Gunilla Kittel sekreterare
Ulf Swanstein
Göran Liljeqvist
Hans-Olof Ohlsson
Inger Thede
Rolf Jonasson
Inga-Lena Stelzer
Ingrid Högberg

Tack till styrelse, anställda och alla ideella krafter! Ni gör ett fantastiskt jobb och det ger resultat. Ni ser till att vi här på Råå har ett av landets finaste sjöfartsmuseer. Men vår ambition är att än fler ska få upp ögonen för denna pärla. Låt oss hjälpas åt att sprida budskapet och öka besöksantalet rejält! Tillsammans kan vi göra det omöjliga möjligt.

Marianne Wittgren

Ordförande

Foto Sven Wittgren, Cal Åström

Råå 1914 – 1918

Liv och död i skuggan av ett krig

Brist på livsmedel, brist på kol och koks till uppvärmning, brist på textilier... nog blev vardagslivet svårare för de flesta Rååbor efter Första Världskrigets utbrott. I många hem gällde dock oron än mera sjöfarande söner och män. Minfält, ubåtar och släckta fyrar gjorde varje sjöresa riskfylld. Nio sjömän från vår bygd omkom, flera skadades och många svenska fartyg gick förlorade. I år påminns vi om dem.

Den 28 juli är det 100 år sedan första världskriget utbröt. Fyra krigsår, från krigsförklaring 28 juli 1914 till vapenstillestånd 11 november 1918, skulle komma att skörda många miljoner människors liv, få imperier att falla och politiska system att vackla. Krigshotet hade legat tungt över delar av Europa under en tid men avvärjts och bedömts som osannolikt. Så kom då gnistan som tände den förödande krigsbrasan – skotten i Sarajevo. En ung serbisk nationalist sköt de dödande skotten mot Österrike-Ungerns kronprins och hans hustru, då de den 28

juni besökte Bosnien och Hercegovinas huvudstad. En månad senare var det första världskriget ett faktum. Det skulle bli ett förödande krig, utkömpat vid sju fronter, inklusive Afrika och Östasien.

När vi läser om första världskriget betonas ofta det storskaliga skyttegravskriget. Det var där, i Väst- och Ostfronternas skyttegravar, som miljontals soldater sårades och dog. Striderna till lands skördade de absolut flesta människoliven, men vi ska koncentrera oss till hur kriget till havs påverkade oss, innevånare i ett mindre samhälle i ett neutralt land.

Ångaren Ida, Råårederiet Wallens nyinköpta stolthet, uppbbringades 1915 av tyskt krigsfartyg, fördes till Stettin och togs i beslag.

Till minne av krigets offer byggdes Sjömanstornet i Göteborg. Namnen på de svenska sjömän som omkom finns inhuggna på stentavlor.

I krigets skugga

Vad hade då detta världskrig med Råå att göra? Direkt? Inte så mycket. Sverige ingick inte i några allianser, men konsekvenserna av kriget drabbade ändå vårt land och vårt samhälle. Sverige var en sjönation, vi var och är beroende av handel med andra länder och den handeln fungerade i fredstid tack vare en stor och rimligt välutrustad handelsflotta. Med krigsutbrottet ändrades förutsättningarna radikalt. Svensk sjöfart och svenskt sjöfolk hamnade såväl bildligt som bokstavligen i skottlinjen, då två av våra främsta handelspartners, Tyskland och Storbritannien i täten för var sin allians, blev varandras huvudfiende.

Minsprängningar, torpeder från Ubåtar, kollisioner och beskjutning från jagare förorsakade många sjöfarars liv. Sänkta, skadade och beslagtagna fartyg och gods innebar även stora ekonomiska förluster och osäkerheten kring den internationella handeln påverkade civilbe-

folkningen i hög grad, även i de neutrala länderna.

684 svenskar ombord på svenskregistrerade fartyg omkom och 280 svenska fartyg förlorades under krigsåren och de två efterföljande åren då fortfarande minor förorsakade förlisningar. Nio sjömän med hemort Råå/Raus omkom under åren 1914 – 1918. Flera skadades och än flera upplevde dramatiska incidenter till havs. Många Rååboende sjömän seglade på fartyg registrerade i bland annat Helsingborg, Malmö, Göteborg och Norrköping.

I år, 100 år efter krigsutbrottet, är det dags att minnas och uppmärksamma dem som drabbades. De omkomnas namn, födelseår och hemort finns upptagna i boken Svenska Handelsflottans krigsförluster. Skadade är namngivna men varken hemort eller födelseår finns med, så där kan kanske du som läser detta hjälpa oss. Museet vill gärna få veta mera om vad sjöfolk från din familj och släkt fick uppleva.

Stridande parter

Det är frestande med en rejäl historielektion om förspelet till krigsutbrottet sommaren 1914, men nej, jag lovar! Låt oss bara fräscha upp våra gamla skolkunskaper med att repetera vilka som var de stridande parterna.

Centralmakterna bestod av Tyskland (från 1871 ett enat tyskt rike genom Otto von Bismarcks försorg) och den så kallade dubbelmonarkin Österrike-Ungern med Osmanska riket (Turkiet) och Bulgarien som bundsförvanter, även Italien ingick från början men bytte sida 1915.

Ententen, den allians av länder vilka Centralmakterna förklarade krig en månad efter mordet på Österrike-Ungerns kronprins, var Storbritannien, Frankrike och Ryssland, med de associerade medlemsländerna Japan, Belgien, Serbien och Montenegro (skotten i Sarajevo). 1917 anslöt sig USA och Brasilien, ett viktigt skäl var att tyska u-båtar sänkt handels- och passagerarfartyg från dessa länder. Efter revolutionen 1917 drog sig Ryssland ur alliansen.

Problem för handelssjöfarten

Krigsförklaringen från Centralmakterna kom den 28 juli 1914 och redan de första dagarna i augusti rådde stor förvirring bland rederier och besättningar om hur man skulle agera.

Redarnas spontana tanke var nog att plocka hem sitt tonnage snabbast möjligt. Fartyg på väg stoppades telegrafiskt och uppmanades att skyndsamt ta sig till hemmahamn. Stora delar av sjöfolket mönstrade av, kallelser till mobilisering hade omgående skickats ut till myndiga unga män, den allmänna värnplikten hade införts 1901. Flera rederier avrustade sina fartyg, en del t o m sålde till underpris. Visserligen antogs allmänt att kriget skulle bli kortvarigt, men ändå handlade

många snabbt och inte alltid så klokt.

Ett stort frågetecken uppstod kring rederiernas försäkringar. Försäkringsbolagen vägrade att försäkra fartyg och laster mot krigsrisk. Regeringen tvingades ingripa snabbt och energiskt. Och redan den 17 augusti klubbades beslut om statens sjökrigsförsäkring. Där fastslogs de ersättningsnivåer som skulle gälla, även när det gällde ersättning till efterlevande anhöriga och till skadade sjömän, från befäl och nedåt på rangskalan.

Hur skulle handeln mellan länder, såväl de krigförande som de neutrala, påverkas av krigsutbrottet? Det var inte bara försäkringsfrågan som krävde förhandling på flera nivåer. Industrialismen, som växt sig allt starkare i Europa under 1800-talet, förutsatte en omfattande handel med både råvaror och färdiga produkter. Svensk malm och trävaror hade exempelvis sålts till flera av de krigförande parterna. I gengäld hade vi köpt exempelvis koks och kol som var nödvändigt för svensk industri och utan olika gödningsämnen drabbades jordbruket och därmed livsmedelsförsörjningen, för att ta ett par problem som krävde lösningar.

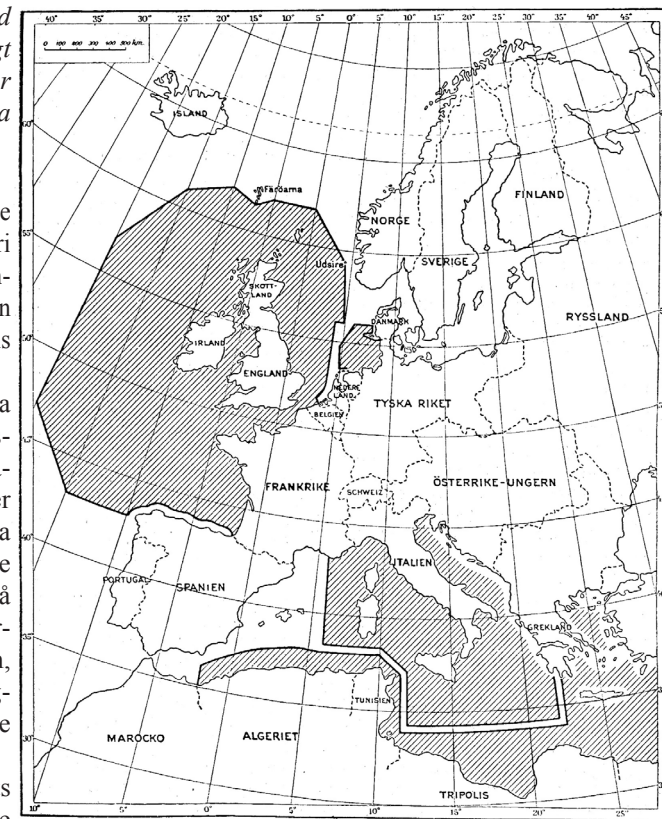
Minfälten snabbt på plats

Minfälten tycks snabbt ha kommit på plats och redan 2 september rapporterades att ångaren **S:t Paul** med hemort Göteborg minsprängts i Nordsjön, men att hela besättningen tagits omhand av en norsk ångare.

Fyra Helsingborgsfartyg noterades på listan för "Krigsolyckor 1914". Tre sjömän med hemort Råå omkom.

Den 16 november minsprängdes Rederi ab Libras (Otto Hillerström) ångare **Andrea**. Besättningen på 18 man räddades av engelsk ångare. Den 2 december försvann Otto Bancks ångare **Carmen** i Nordsjön, hela besättningen omkom däribland två unga

Så kallade spärrfält med minor försvårade tidigt framkomligheten även för handelsfartyg från neutrala länder. Karta från 1917.

Råå-bor. Några dagar senare minsprängdes **Everilda**, Rederi ab Hyperion Helsingborg, utanför Råås kusten. Befälhavaren från Råå omkom tillsammans med sin besättning.

Årets sista fartygsolycka drabbade åter Helsingborgs-redaren Otto Banck då ångaren **Irma** den 30 december övergavs på grund av minfara och besättningen lämnade fartyget. 14 man omkom då livbåten kastades runt i stormen, däribland befälhavaren, hemmahörande i Helsingborg. Fartyget kunde senare bärgas.

Rååfiskare som förolyckats under stormiga resor till de goda fiskevattnen vid Anholt, Læsø och Møn, har vi berättat om i vår Museitidning, men offer för sjökrig hade vårt samhälle aldrig behövt uppleva förrän med krigsutbrottet 1914.

Minsprängningar skulle försäkra flest fartygsförluster under krigets första två år. Senare, när främst den tyska u-båtsflottan byggts ut med flera och kraftigt bestyckade fartyg, blev det torpederingar som sänkte flest fartyg.

Oinskränkt ubåtskrig 1917

31 januari 1917 proklamerade Centralmakterna det oinskränkta u-båtskriget. Ett stort område i Nordsjön och Atlanten runt Storbritannien och Frankrike samt nästan hela Medelhavet spärrades av för all sjöfart från och med 1 februari. Tala

om ett hot mot all handelssjöfart! Visserligen fick handelsfartyg från neutralt land en knapp veckas dispens för att ta sig till hemmahamn, men det räckte inte för alla. Jag tror att många av oss hört äldre släktingar tala om anförvanter som hamnade i problem på grund av spärrfälten.

De tyska ubåtarna var framgångsrika och deras torpeder sänkte inte endast fiendens fartyg. Åtskilliga neutrala, även svenska fartyg, sänktes direkt eller skadades svårt och förläste. 1917 skulle bli det krigsår då flest svenska handelsfartyg gick förlorade, 82 stycken.

Du som är intresserad av att veta mera om de tyska ubåtarna och deras befälhavare, vilka var inblandade i torpederingen av svenska fartyg, kan gå in på den engelska siten www.uboot.net/wwi.

Ubåtar och deras torpeder blev snart ett än större problem än minfältet. U-14 på bilden byggdes före kriget och hann sänka **Cyrus** från Danmark och **Lappland** från Sverige under "Slaget om Atlanten" i juni 1915 innan hon själv sänktes norr om England. Foto Wikipedia.

Om du följer anvisningarna och skriver in det fartyg du är intresserad av, datum och plats så får du veta vilken tysk ubåt som sänkte "ditt" fartyg. Där finner du t ex ångaren Helge, med två Rååsjömän ombord, torpederad 26 augusti 1918. UB 109, befälhavare Kurt Ramien. Klicka vidare på honom och du får veta att denna "framgångsman" tillskrivs 57 sänkta och 6 skadade fartyg.

Släckta fyror orsakade en hel del kollisioner och felmanövrar, 16 svenska fartyg förolyckades på grund av den "säkerhetsåtgärden" och flera skadades svårt. Kollisioner inträffade också när fartygen seglade i konvoj genom mindre säkra rännor som öppnats upp i de spärrade områdena, då drivande minor inte sällan kom utanför spärrfälten.

Svåra förluster – stora vinster

Förlusten av manskap och de ekonomiska förlusterna, då de svenska handelsfartygen sänktes, får inte underskattas. Men ett krig har ofta den något makabra konsekvensen att någons förlust blir en

annans vinst. Trots de omfattande förlusterna av såväl fartyg som varulaster, tjänade en del rederier stora pengar på sina transportuppdrag. Det i sin tur innebar att staten från 1915 infördes en tonnageavgift utöver vinstskatterna.

Då kriget bröt ut ställdes mindre rederier, som seglat på t ex Tyskland och länderna kring Östersjön, inför svårlösta problem och åtskilliga fartyg bytte ägare, inte minst små partrederier hamnade i bryderier.

Jan Davidsson tar skonaren **Jacob** som exempel. Hon byggdes på varv i Sölvesborg beställd av ett partrederi på Råå med Petter Jacobsson som huvudredare och skeppare för den lilla besättningen på fyra man. Jacob seglade i drygt två decennier med trä i Östersjön till Danmark och Tyskland och med kol och salt från Danzig eller Greifswald. År 1900 lämnade Petter Jacobsson över befälet till Reinhold Andersson (Råwall) och han i sin tur följdes av Olof Bengtsson, Regina-Bengtsson.

Jacob tillhörde Rååflottan fram till

krigsutbrottet, då blev hotet från minor och andra faror för mycket för Petters fru Alma (!) och partrederiet sålde sin skonare för 11 000 kronor till Johansson på Styrso 1914. Under kommande år såldes hon flera gånger och priserna trissades upp, 28 000 och slutligen 41 000 när det var dags att landa i Skillinge. Sedan gick det utför, 1923 kostade hon 12 500 .

Jacob var inte ensam om liknande berg- och dalbanor.

Råå vid tiden för krigsutbrottet.

Vid 1900-talets början var så många Rååbor noterade som "sjöfarare"; fiskare, sjömän, skeppare, styrmän och sjökaptener, att få om ens något samhälle i Sverige var lika präglad och beroende av fiske och sjöfart som vårt.

Den seglande Rååflottan hade vuxit under det sena 1800-talet. Fisket hade lagt grunden för samhällets tillväxt och relativa välstånd. Gemensamt ägande,

partrederier, hade gjort det möjligt att finansiera både stora fiskebåtar, så kallade kvassar och segelfartyg som kraftigt höjde Råås status som sjöfartssamhälle.

Skonare och mindre segelfartyg höll vanligen till i Östersjön, de seglade på norrländska hamnar, till Finland, Polen, Tyskland och Danmark förstås. Prioriterade laster var trävaror, sten, kol, lervaror (Höganäs) och styckegods. Med barkskeppen och skonertskeppen hade "världen öppnat sig". Gustaf Magnus Magnussons **Wanlock**, Carl Edvard Karstrups **Argentina** och givetvis "havets drottning" **Tana** var exempel på långfärdssegelare med Råå som hemmahamn. Men många söner av Råå som ville uppleva de stora haven fick välja Helsingborgsregistrerade fartyg. Det var först in på 1920-talet som tremastskonertar som Petrea och Zenitha och fyrmastaren Marcia tillfördes Rååflottan.

Barkskeppet Wanlock med kapten John Andersson skadades sommaren 1918 kort tid efter att det tidigare Rååregistrerade fartyget sålts till Otto Banck.

Ransoneringsarna kom att omfatta alltfler varor under krigsåren.

norr om Styrmansgatan och "Andra sidan ån", där många haft odlingslotter, hade blivit populära områden för bosättning. Begreppet "köksträdgård" ersatte "kålagård" och nog försökte de flesta sig på lite vardagsodling. Några

honor kunde man alltid klämma in och hushållsgrisen var inte helt ovanlig. Uppfinningsrikedomen frodades.

Nils Pålsson brukar säga att utan skalpotatis och fet "himmasill" hade många svultit än värre under krigsårens svåra livsmedelskris. För trots allt arbete, sparsamhet och alla goda idéer om hur mesta möjliga skulle kunna utvinnas av minsta möjliga resurs, vittnar många äldre Rååbor om undernäring under krigsåren.

Brödsäd var en bristvara och införsel av koks och kol för uppvärmning var i stort sett en omöjlighet. Ved, torv, torkad tång, vad man fick tag på fick duga för att få fyr i spisen.

1917 stod Sveas kooperativa affär på Kaptensgatan, då fortfarande Hamngatan, färdigbyggd, men inga varor fanns att fylla hyllorna med. I stället tog Nya Livsmedelsnämnden hand om lokalerna och delade ut "panntofflor och rabbor till behövande".

Det räckte inte att vara ett neutralt land under Första Världskriget, det gjorde det inte heller under det andra, men då hade man lärt sig lite mer om hur ransoneringsar och stöd till behövande skulle organiseras. Skuggan som kriget kastade 1914-1918 var mörk.

Stina Norling

Foto Wikipedia och museets arkiv

Dramatik & död för våra skepp & sjömän

1933 invigdes Sjömanstornet i Göteborg till minne av de svenska fartyg och de svenska sjömän som förläste respektive omkom under Första Världskriget. Stentavlorna vid tornets fot namnger fartyg som minsprängdes, torpederades, besköts eller på annat sätt försvann under krigsåren. Fartygens hemort anges och namnen på de omkomna svenska sjömännen finns inhuggna.

Jag har försökt lyssna med familjer vars unga släktingar omkom under första världskrigets sjökrig, frågat om de minns samtal där föräldrar, mor- och farföräldrar berättade om dramatiken och olyckorna som trängde in i vardagen. Nja, inte i någon högre grad. Det förvånade mig lite, men med tanke på att så många familjer i vårt samhälle både före och efter första världskriget upplevt ond bråd död till havs så är det inte så underligt. Antalet omkomna fiskare är långt större än de nio sjömän som dog under första världskriget. Men visst finns det berättelser, dramatiska sådana, vilka berörde många

Råå-familjer. Så nu blir det lite släkthistoria och kanske hittar just du en anknytning till någon av de nio som omkom eller till någon av alla dem som upplevde krigets skrämmande incidenter.

Den första hösten

För hösten 1914 namnges nio förolyckade ångfartyg, varav tre från Helsingborg. Åttiofem sjömän omkom under det första krigsåret, tre av dem hade hemort Råå, de skulle bli nio innan kriget var slut.

Ångaren **Carma** från Helsingborg, redare Otto Banck, försvann efter den 2 december på resa från Amsterdam till Blyth. Hon försvann med man och allt, som det

står i redogörelsen över ”Timade krigs-sjöolyckor 1914”. Bland de 15 omkomna fanns två unga Rååbor, Paul Harald Nilsson och Sven Petter Jönsson, båda med rötter i välkända Rååsläkter.

Paul Harald Nilsson var förste styrman vid sin död. Han var född 1888 och hans föräldrar var Anna Svensdotter från Råå och fiskaren Hans Peter Nilsson från St Ibb. Pauls morfar Sven Andersson omkom i den omtalade orkanstormen utanför Anholt 1881 då sex Rååfiskare drunknade, deras namn finns på Minnesstenen vid hamnen. Morfadern hade rötter i Hans Göransson släkten och alltså hade Paul Harald anknytning till flera Rååfamiljer bl a Andersson/Råwall familjen.

Sven Petter Jönsson var andre styrman på Carma. Han var född 1887. Här kommer hans släkthistoria. Son till Jöns Petter Svensson (Sven Petters li – Kapstensgatan) och Mathilda Andersdotter, yngre syster till Nils Peter Andersson, Adolf Reinhold Råwall var alltså hans kusin. Han var också äldre bror till Johan Albin Jönsson på Kaptensgatan 4, Kerstin Jönssons far. Båda föräldrarna hade sina rötter i Klercksläkten via två bröder Reinholdsson.

Ångaren **Everilda**, Rederi Ab Hyperion med hemort Helsingborg, minsprängdes den 6 december. Hon hade lastat stycke gods i Stockholm och var nära den finska kusten då en drivande mina uppmärksammades från fartyget. Ögonblicket efter kollierade Everilda med en förankrad mina som ingick i ett av tyskarna utlagt men inte anmält spärrfält. Explosionen blev våldsamt, flera besättningsmän dog omedelbart, troligen ihjälslagna av de klorkalkfat som hade stuvats på däck, men några lyckades ta sig till livbåtarna.

Till deras räddning kom ångaren Luna från Stockholm som kunde rädda kapte-

nen och ytterligare fem besättningsmän. De var medvetlösa men fördes ombord, på Luna, ner i salongen, för upplivningsförsök. Då gick även Luna på en mina och ångaren sjönk till botten. Lunas besättning räddades av en bogserbåt som uppmärksammat explosionerna. Även Everildas svårt skadade 1:e styrman, Edvard Larsson från Helsingborg kunde räddas, men de som förts ner till salongen sjönk med fartyget.

Minsprängningen av Everilda kostade sjutton sjömän livet, däribland kapten och största delägare **Carl Edvard Karstrup** från Råå. Kapten Karstrup var född 1863 och hade tillsammans med hustru Anna och ung son nyligen flyttat in i det ståtliga huset, Långgatan 34.

I Museitidningen nr 1/2006 finns en artikel om kapten Karstrup och om förlusten av Everilda, du kan läsa tidningen på vår hemsida.

1915 - sjökriget trappas upp

Svenska handelsflottans förluster ökade markant under det andra krigsåret, och värre skulle det bli. 1915 förlorades 48 fartyg och 143 svenska sjöman dog, två med hemort Råå, Gustaf Theodor Winblad och Oskar Valfrid Lind.

Ångaren **Mary**, redare Ångfartygs Ab Mary med hemort Malmö, försvann ”med man och allt” efter den 16 februari. Hon avgick från Seaham Harbour den dagen med last av stenkol och hennes destination var Malmö. Man fick aldrig kontakt med fartyget efter avfärden, troligen minsprängdes hon i Nordsjön. Inte någon från besättningen återfanns, 16 män och 2 kvinnor omkom vid förlisningen.

Gustaf Theodor Winblad var 2:e maskinist på Mary. Han var född 1892 och av välkänd Rååfamilj med flera generationer av sjöfolk, både skeppare och sjökaptener. Flera med dramatiska livsöden.

Sjökapten Jöns Petter Olsson och hans hustru Hilda förlorade äldste sonen, Gustaf Theodor, när ångaren Mary minsprängdes i februari 1915.

Gustaf Theodor Olsson Winblad, båda efternamnen finns noterade, var äldste sonen till Jöns Petter Olsson och hans hustru Hilda, född Winblad. Förklaring till de båda namnen får jag av Gustaf Teodors systerdotter Gerd – han föredrog moderns flicknamn eftersom han under en period kom i konflikt med sin far!

Fadern var en av Råås ”stora” kapten, väl beskriven av Jan Davidsson i boken Det gamla fiskeläget. Han hade varit kapten och partägare i flera betydande fartyg och ”seglat på värmen åtskilliga år”. Gustaf Teodors mor Hilda var dotter till Janne Fredrik Winblad, sjökaptener och krogägare – Winblads krog vid nuvarande Rååvägen. Janne Fredrik dog i Rio

de Janeiro 1880 i gula febern. Hustrun Anna Sophia Göransson (släkten Hans Göransson) fortsatte driva krogen flera år. Den unge maskinisten hade således bästa tänkbara Råårötter i såväl Göransson (modern) och Gudmundson-släkterna (fadern).

Ångaren **Ruminia**, redare: Rederi AB Concordia med hemort Göteborg, minsprängdes 23 oktober i Östersjön. Hon var på väg till London lastad med pappersmassa och sågat virke.

På morgonen den 22 oktober prejadades Ruminia av en tysk ubåt nära Svenska Högarnas fyr. Ubåten krävde ångarens skeppshandlingar och en tysk officer tog över befälet, med förklaring att fartyget

skulle föras till Libau. Ruminias befälhavare anhöll om att fartygets kurs skulle läggas väster om Gotland för att minska minrisken, men den anhållan avslogs och kursen lades öster om ön. Natten till den 23:e gick ångaren på en rysk drivmin och ”bräcktes jäms med bryggan och förskeppet försvann i djupet.” Sex besättningsmän omkom, däribland Oskar Lind. **Oskar Valfrid Lind** var båtsman, född 1887, hemort Råå. Oskar var nygift med Maria Månsson från Pålstorp och sommaren 1915 hade paret fått dottern Margit. Oskar var yngre bror till John Harry Lind, vår välkände smedmästare på Kapgatan. När Harry Linds hustru Greta dog ett par år senare efter lång sjukdom gifte sig Maria och Harry. Med barn från var sitt äktenskap plus åtskilliga gemensamma blev ”stugan” välfylld, berättar Maj-Britt Törnqvist, Oskars dotterdotter.

Ångaren Ida och skonerten Ingeborg
Ångaren **Ida** gav knappast sin nye ägare kapten Axel Falkland den lysande start på rederiverksamheten som han hade hoppats på. Kapten Falkland gick i land vid krigsutbrottet men insåg snart att krigskonjunkturen gav möjligheter till goda förtjänster för den djärve och arbetsamme. Båda egenskaper som den erfarne sjökaptenen ägde. 1915 köpte han ångaren Ida av skeppsredaren Johannes Jönsson i Helsingborg. Med Ida i boet bildade han Rederi Ab Wallen (hans bostad låg nära den förkortade försvarsvallen). Och han anställde sjökaptensbröder i den välkända sjöfararsläkten, som befälhavare..

Idas första resa i Råårederiets ägo, blev hennes sista. Hon hade lastat råstänger, stångjärn och valsat järn och var på väg

till Hull (England) när hon i Öresund den 17 december uppbringades av tyskt örlogsfartyg. Ida fördes till Stettin där hon överlämnades till s k prisdomstol. Hon hade medfört alltför åtråvärd last med adress fientligt land. I februari 1917 fälldes domstolen sitt utslag. Ida frändömdes rederiet.

Skonerten **Ingeborg**, Råwalls rederier, klarade sig betydligt bättre men var med om en minnesvärd incident i november 1915. Sjökaptens **Axel Andersson**, bror till Jacob Andersson och kapten på barkskeppet Tana, var befälhavare på Ingeborg sedan 1913.

Ingeborg var på väg från Karlsborg till Köpenhamn med trälaster. Hon fick kämpa hårt för att klara sig framåt i novemberstormarna. Efter flera dygns kamp närmade man sig Öland och där var det inte stormen som ställde till det utan två tyska jagare.

De två jagarna närmade sig med full fart, ombord på Ingeborg befarade man att de skulle ramma fartyget och beredde livbåtarna. Jagarna slöt upp på vardera sidan och förhörde sig om engelska ubåtar, vilka tidigare observerats. Plötsligt gled en ubåt upp framför Ingeborg. Den observerades av tyskarna och våldsam beskjutning satte igång. Ubåten dök, sjunkbomber fälldes och jagarna förföljde sitt byte.

Tre dagar senare kunde Ingeborg förtöja i Köpenhamn och den gudfruktige kaptenen tackade sin herre. Allt enligt Jan Davidsson.

1916 – 9 ångare från Helsingborg i skottlinjen

Det tredje krigsåret blev på många vis det mest intensiva. 72 av den svenska handelsflottans fartyg förlorades det året, bland andra nio ångare med hemort Helsingborg. Det var ett betydligt större antal än under föregående år och var relativt

jämnt fördelade på segelfartyg och ångfartyg. Det stora antalet segelfartyg, 37 stycken, berodde på att även Östersjön, Kattegatt och till och med Öresund hade minerats på större områden. ”Sänkta efter prejning” är den vanligaste noteringen det året.

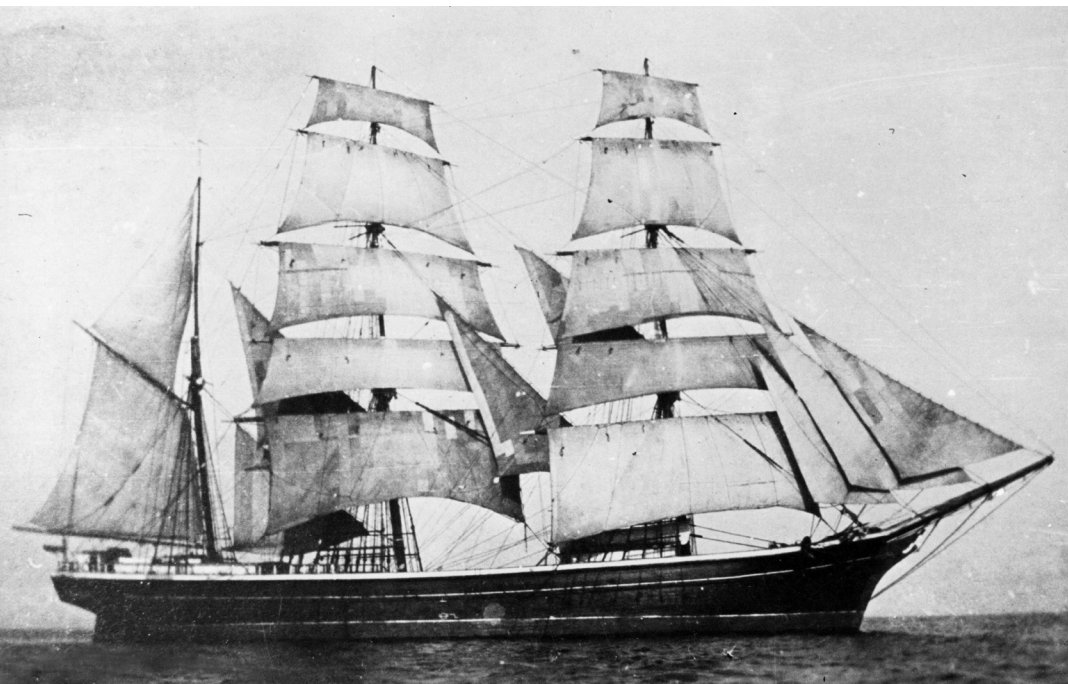
Omkomma svenska sjömän var däremot betydligt färre än såväl föregående som följande år. 48 är namngivna och bland dem en maskinist från våra trakter.

Carl Robert Wahlgren från Råå/Raus var född 1878. Han var 1:e maskinist på ångaren **Johan Tillberg** som tillhörde Rederi ab Patria i Helsingborg. Redare var Anders Nilsson och befälhavare H Frisk från Helsingborg.

Det var den 9 september som ångaren Johan Tillberg var på väg till Köpenhamn utan last. Besättningen bestod av 10 män. Carl Robert Wahlgrens hustru fanns med ombord som passagerare. Man gick med lots fram till Grönsund, sedan fick även lotsen medfölja som passagerare. Man hade passerat Stevns fyr och kapten Frisk hade gått till navigationshytten för att beräkna tiden fram till det danska minfältet. Han hade tidigare passerat minfältet utan lots och ämnade göra det denna morgon också. Men någonstans blev det fel. Kraften i den nordliga strömmen missbedömdes. Strax för klockan 6 inträffade en våldsam explosion.

Vid olyckan omkom nio man i besättningen, däribland 1:e maskinisten. Kapten lyckades klättra upp på en kantrad livbåt och efter en stund räddade sig även lotsen upp på den. Ett danskt vaktfartyg nådde platsen först, även ett tyskt skepp kom till undsättning. De skeppsbrutna togs ombord av danskarna som också lyckades finna och rädda Wahlgrens hustru.

Olyckan hade inträffat inom det danska minfältet och ansågs bero på felaktig navigering.

Råwalls skonert Ingeborg med sjökaptens Axel Andersson fick ta del av krigets dramatik utanför Öland hösten 1915.

Henning Bruce överlevde sänkningen av barkskeppet Hugo Hamilton.

Dramatik för Hugo Hamilton

Under 1917, detta fjärde krigsår med många omkomna svenska sjömän och ett stort antal förlorade fartyg, klarade sig "våra" sjömän med livet i behåll. Däremot fick några välkända Rååbor vara med om stor dramatik till havs.

Fyrmastade barkskeppet **Hugo Hamilton** var vårt lands största segelfartyg, dock med hjälpmotorer. Våren 1916 köptes hon av Svenska Lantmännens rederi

ab för nära en miljon kronor, hon seglade då för ett norskt rederi under namnet Fingal. Namngivningen skedde vid flaggbytet i Stockholm. Priset understryker det ökade behovet av tonnage och priserna på goda fartyg fortsatte att stiga under hela krigsperioden.

Barkskeppets första långsegling under svensk flagg gick till hamnar i Chile. I Limhamn lastade man 24 000 fat cement och i Chile hämtade man 3 800 ton sal-

peter, som skulle täcka en stor del av det svenska jordbrukets årsbehov.

Befälhavare på Hugo Hamilton var Henrik Henricsson, en erfaren sjökaptan från Kivik. Besättningen räknade 31 man, bland dem två unga Råå-bor; matroserna **Henning Bruce** och **Oscar Sörensson**, båda söner av välkända sjöfarande familjer. Henning Bruce, född 1896, var yngre bror till Leonard och Harald Bruce, han med barken Beatrice, alla söner till Janne Bruce på Fiskaregatan. Oscar Sörensson, född 1894, hade inte sämre sjögener. Farfar Sören Jönsson, far Fredrik Sörensson och äldre bröderna Peter Sigfrid och Nils Olof, han med välkända Sigyn. Alla "söner av" Skepparegatan.

Vad var det som hände? På morgonen den 12 februari befann sig Hugo Hamilton i Norra Atlanten, väster om Irland. Det hade blåst hårt hela natten men bar-

ken var i bästa skick och segelsättningen gav god fart. Då plötsligt hördes skottlossning och projektiler slog i vattnet nära fartyget. Henning Bruce kunde vid hemkomsten berätta om granater som passerade mellan masterna, en just ovanför hans huvud. Snart såg kaptan Henricsson i sin kikare en tysk u-båt närma sig och gav signal att Hugo Hamiltons skeppspapper skulle överlämnas, vilket man gjorde. Ubåtschefen gav tecken att de kunde fortsätta, men kort efter kom ny signal. Barken skulle sänkas.

De 31 besättningsmännen fick från sina läckande livbåtar se hur det ståtliga barkskeppet gick till botten. Efter 18 timmar i livbåtarna uppmärksammades de svårt nedkylda sjömännen av en norsk ångare tack vare att kaptan Henricsson återvänt till barken innan hon sjönk och hämtat nödraketer.

...och för Råå-ångaren Othalia

Ångaren **Othalia** var Råås första ångfartyg, inköpt 1904 från Cardiff av partrederi inom Jonasson-rederiet, med Anders Theodor Jonasson och Jonas Olsson som stora delägare. Jonasson blev befälhavare och Olsson huvudredare. Fartyget hette Dowlais vid inköpet, men 1915 fördes hon över till eget rederi vid namn Rederiaktiebolaget Othalia och aktiebrev à 500 kronor såldes. I bolagsordningen skrevs in

Curt Perssons far, kaptan hos Jonassons, köpte aktie i rederiets stolthet, ångaren Othalia. 1917 skadades fartyget svårt och övergavs utanför Skottland.

att aktiekapitalet skulle uppgå till minst hundratusen och högst trehundratusen kronor. Ångaren fick samma namn som rederiet, **Othalia**. Befälhavare blev Oscar Sörenssons äldre bror **Petter Sigfrid Sörensson**.

Två år efter namn- och rederibytet var ångaren på väg till London med sågade trävaror från Härnösand. Den 7 augusti lämnade fartyget Lerwick i konvoj för säker resa till London. Tio handelsångare, uppdelade på två linjer, eskorterades av två jagare, 5 armerade trålare och ytterligare ett örlogsfartyg. Othalia gick sist i babordslinjen, väl inbäddad av patrullfartygen. Efter cirka tio timmars gång träffades ångaren av en torped, troligen ämnad för det örlogsfartyg som ingick i konvojen. Vid explosionen skadades Othalia svårt och besättningen, 13 män och 2 kvinnor trängdes i en livbåt, den andra hade blivit svårt skadad. De blev snabbt upplockade av det örlogsfartyg som ingick i konvojen och hela besättningen kunde lämnas i Aberdeen följande dag. Othalia var illa skadad men flöt på sin trälaster, hon bärgades och fördes till Kirkwall där hon "kondemnerades".

Råås första ångare var inte längre Jonassonrederiernas främsta fartyg, i bedrövligt skick såldes hon till Grekland.

Sista krigsåret krävde flera offer

1918 skulle bli Första Världskrigets sista år, freden slöts den 12 november. Detta år var det torpederingar som orsakade flest förluster, 43 handelsfartyg förlorades av svenska rederier. Antalet omkomna sjömän blev fler än tidigare krigsår, 160 svenska besättningsmän och kvinnor dog under det året. Även under de två följande åren inträffade flera svåra olyckor till sjöss, drivande minor och dåligt destruerade minfält sprängde ytterligare 19 svenskregistrerade fartyg och 108 sjö-

män omkom.

Carl William Holmer, Einar Teodor Vallentin Cederholm och **Peter Edvin Börje Serman**, tre unga män med Raus och Råå som hemort förolyckades under året. Ytterligare två fartygsolyckor med Rååanknytning inträffade, varav en med många döda.

Ångaren **Fylgia** hade hemort Göteborg och tillhörde Rederi AB Svenska Lloyd, hon lämnade Göteborg med last av järn och maskingods den 17 januari destinerad till franska staden Rouen. Från Bergen anslöt sig Fylgia till en konvoj med 15 andra handelsfartyg, bl a 3 svenska ångare. Konvojen hade omfattande eskort; 4 kryssare, 6 jagare, 5 trålare och ett ledarfartyg. Tjocka och disigt väder rådde under resan och tidvis splittrades konvojen.

På förmiddagen den 22 januari träffades Fylgia av en torped i aktern som slets bort från fartyget. 17 av de 21 besättningsmännen tog sig till livbåtarna. 2:e styrman som skickats för att varna manskapet i popen hade just hunnit fram till akterdäck när torpeden träffade. Vid sjöförklaringen uppgavs han ha slungats en kvarts mil ut i havet vid explosionen. De sjutton samt 2:e styrmannen räddades av eskorterande trålare, 1:e styrman kunde också räddas svårt skadad, men de tre i popen dog alla.

Carl William Holmer var stuert på Fylgia, han var född 1893, han var ogift och som hemort stod Raus uppgivet i hans sjömansbok. Han var en av de tre omkomna.

Ångaren **Motala Ström**, med hemort Norrköping och registrerad i Rederi AB Motala Ström, försvann med man och allt i Nordsjön i början av november, troligen den fjärde. Hon står noterad som "antagligen minsprängd". Hela besättningen, 16 män och 2 kvinnor omkom. Hon skulle

bli ett av krigets sista förlista fartyg.

Motala Ström lämnade Göteborg med last av styckegods och i likhet med Fylgia var hon destinerad till Rouen. Hon följde samma färdväg och anslöt till konvoj i Bergen, men öster om Shetlandsöarna skingrades fartygen på grund av kraftig storm. Inga tyska u-båtar fanns noterade inom området men väl rapport om kraftiga explosioner från engelska minfält i närheten av den troliga olycksplatsen.

Bland de omkomna sjömännen fanns **Einar Teodor Vallentin Cederholm**, 2:e maskinist, född 1891, ogift och med hemort Raus.

Omkom gjorde också eldaren **Petter Edvin Börje Serman**, född 1894, även han ogift och med hemort Råå. Troligen tillhörde han familjen Serman på Mårtensgatan.

Kapten Gudmundson och båtsman Bengtsson

En förödande torpedering i Engelska Kanalen sensommaren 1918 uppmärksammandes i Helsingborgs Posten. Två av de överlevande, med Råå som hemort, hade efter ett dygn i vattnet slutligen kunnat räddas av ett franskt minsvepningsfartyg. De två var sjökapten **Janne Albert Gudmundson** och båtsman **Henning Julius Bengtsson**.

Ångaren **Helge**, med hemort i Norrköping lämnade London den 21 augusti lastad med cement. Destination var franska hamnstaden Brest. Den 25:e närmade man sig den franska kusten tillsammans med två svenska och en fransk ångare,

"Tre paugar från Råå", står det på kortet, taget i New York 1930. Sittande, sjökaptan Henning Bengtsson, "Båtsman Bengtsson", överlevande från ångaren Helge. Th Olof Gudmundsson, brorson till Janne Albert, också Helge. Tv Hilding Larssons son.

eskorterade av två franska jakter. På kvällen torpederades den franska ångaren och de svenska fartygen styrde mot land. Nästa dags förmiddag träffades Helge midskepps och fartyget sprängdes i två delar och sjönk omedelbart. Större delen av besättningen omkom vid sprängningen och följde fartyget till botten.

Vid explosionen slungades befälhavaren, 1:e styrman, båtsman och don-

keyman, (en donkeyman var underställd maskinchefen) överbord och drogs ned av sugvattnet men kom upp till ytan. En tysk u-båt kom upp och frågade om fartygets namn och nationalitet. Kapten Gudmundson bad u-båtens kapten att de skulle tas ombord men fick svaret – Hjälp er själva!

Ett dramatiskt dygn följde, kaptenen, som lyckats nå styrhustaket, och tre besättningsmän hjälpte varandra så gott det gick, men två omkom under natten på grund av blöta kläder, kyla och utmattning. Båtsman Bengtsson som då var 22 år lyckades hålla kapten Gudmundson ovanför vattenytan tills nästa dag då de räddades av ett franskt minsvepningsfartyg och fördes till närmaste hamn på Jersey. Där förenades de med styrman Hemberg och eldaren Ohlén som lyckats nå en flotte då Helge torpederades. 13 besättningsmän omkom.

Janne Albert Gudmundson var sonson till den välkände Ola Gudmundson, han som fick dansa till drottning Desirée på Ramlösa brunshotell, och han var yngre bror till Nils Olof Gudmundson och Fredrik Gudmundson. Tala om en släkt med sjökaptener.

Henning Bengtsson var son till skepparen Janne August Bengtsson som 1916 återvänt till sin hembygd. Båtsman Bengtsson hade som ung pojke seglat med sin fars skutor, men efter den dramatiska torpederingen flyttade han till USA efter kriget för att arbeta vid bl a flygplansfabrik där. Efter fyra år återvände han för att ta sin styrmans- och senare sin sjökaptensexamen. Han anställdes i Transmarin och som förste styrman på Ursa arbetade han tillsammans med Jan Albert Gudmundssons brorson Olle som var andre styrman. Lite av en slutet cirkel.

Barkskeppet Wanlock

En kort historia, men en dramatisk sådan får bli vårt sista exempel. Den handlar om det ståtliga barkskeppet Wanlock. Fartyget hade tillhört Rååflottan från 1903 då hon hade köpts in av ett part-rederi med Gustaf Magnus Magnusson som huvudvägare. Petter Jacobsson hade först befäl men mellan 1909 – 1918 var Martin Björk, han med Padosa, befälhavare. 1918 såldes barken till rederi Vala, Otto Banck, och sommaren 1918 blev Wanlocks sista. 2 juni blev hon beskjuten av tysk ubåt i Atlanten. Besättningen tvingades överge fartyget, men det kunde senare bärgas och repareras.

En dryg månad senare var det dags för fartygets sista resa. Den 16 juli sköts hon i sank av en tysk ubåt, nu i norra Atlanten. Besättningen räddade sig alla i de väl utrustade livbåtarna och kapten John Andersson och besättningen på 12 man nådde säker hamn.

Stina Norling

Foto museets arkiv, familjen Gudmundsons arkiv, Wikipedia

Källor: Svenska Handelsflottans krigsförluster åren 1914-1920, Jan Davidssons Skepp och Sjömän, Wikipedia m fl.

Stort tack till Cilla Ingvarsson på Göteborgs Sjöfartmuseum för god hjälp och till Nils-Olof Gudmundsson och Curt Persson för bilder och intressanta uppgifter.

Du som är intresserad av att läsa mera om hur kriget fördes till sjöss av såväl Centralmakten som Ententen och hur fartyg från Sverige och andra neutrala länder påverkades under Första Världskriget har mycket att välja på. Sök på nätet, Wikipedia är en bra ingång, klicka vidare på olika länkar.

Danska Norskan på Mårtensgatan

De flesta har hört talas om henne, några äldre Rååbor har kanske blivit botade av henne i sin tidigaste barndom. Många kan peka ut huset där hon verkade och flera vill veta mer om denna märkliga läkekvinnor som kom till Råå 1914. Hon dog 1922 men innan dess hade hon uträttat märkliga ting. Vi säger väl som den norske programledaren i TV – Möt Oline Kristine Johansen!

I åtta år levde och verkade Oline Johansen på Råå vid förra seklets början. På den korta tiden hann hon göra sig väl känd som något av en mirakelkvinnor som kunde bota såväl fysiska som psykiska krämpor. Det sades att hon ofta uppfattade patientens sjukdom genom tankeläsning. Hon var känd inte bara i närområ-

det, hjälpsökande kom från stora delar av landet och även från våra grannländer.

Intresset för henne tycks ha återuppstått under senare år, kanske i kölvattnet av den blomstrande alternativmedicinen. Flera har ställt frågan – Vem var hon, Norskan, som våra föräldrar eller mor- och farföräldrar talade om?

En i sanning märklig kvinna... Hon hette Oline Kristine Johansen och var född i Thisted Amt i Danmark. I oktober 1894 flyttade hon till Helsingborg och så småningom ut till Råå. Där blev hon känd under namnet Norskan – hon bröt

nämligen på norska efter lång vistelse i Oslo. Jan Davidsson tecknar i två avsnitt ett porträtt av denna mytomspunna och av många fruktade personlighet. Norskan blev främst ryktbar på grund av sin läke- och spåkonst.

”Norskan”

Råås märkligaste kvinna

Bakom en karsk fasad dolde sig en hygglig och varmhjärtad kvinna

Här följer del II i Jan Davidssons spegling av ett märkligt människoöde.

Norskan, eller Oline Johansen som hon egentligen hette, ansågs klärvajant och hon vann stor ryktbarhet som hotgörerska. Mot patienter i små omständigheter visade hon alltid stor hjälpsamhet.

Bakom en karsk och otillgänglig fasad dolde sig en varmhjärtad och hygglig kvinna som alla på Råå och kringliggande landsbygd kände beundran för. Men samtidigt hade många djup respekt för henne. Så föredrog till exempel de unga flickorna att passera hennes bostad i klunga hellre än ensamman. . .

Rubriker till Jan Davidssons artiklar publicerade i Helsingborgs Dagblad 1983.

Det är snart hundra år sedan hon flyttade in i sitt lilla hus på Mårtensgatan nr 6 så nu är det dags att berätta om kvinnan bakom den välkända benämningen – Norskan.

Norskan var danska

Oline Kristine Johansen var född i västra Danmark, nära Limfjorden 1854, hon utbildade sig till sjuksköterska i Köpenhamn men hon hade intressen och ambitioner utöver det vanliga. Det har spekulerats i att hon ville studera till läkare, men på 1880-talet var det inte något lätt yrkesval för en ung kvinna. Skandinavien fick sin första kvinnliga läkare 1878, Finland var föregångsland, medan Sverige

var tio år senare med att utexaminera sin pionjär. Oline var inte ”bara” läkekvinna, hon hade något mer, hon ansågs synsk och hade ett alldeles eget sätt att ställa diagnoser.

Som färdig sjuksköterska sökte hon sig till Oslo och arbetade i flera år som översköterska på Rikshospitalet där. När hon senare flyttade till Sverige lär hon ha talat med norsk snarare än dansk brytning. Därifrån benämningen ”Norskan”. Troligen hade hon kommit på kant med sitt gamla hemland, kanske uppskattade inte den danska läkarkåren hennes blandning av traditionella medicinska kunskaper med bruket av tankeläsning och t o m spåkonst och andra oortodoxa metoder.

Det gjorde nog inte den svenska läkarkåren heller, men det kanske bekymrade henne mindre.

Fleninge blev hennes första hemort i Sverige, där etablerade hon inte någon praktik och det är okänt om hon var aktiv inom sitt yrke. Till Helsingborg flyttade hon 1894 och öppnade praktik på Statena, ”i ett stort finhus”. Under åren där nådde hon ryktbarhet som undergörerska och hon lyckades tydligen botade olika slags krämpor med sin speciella förmåga. Traditionell medicinsk kunskap, mångårig erfarenhet och tankeläsning, eller vad vi ska kalla det, utgjorde tillsammans en oslagbar kombination. Ryktet om denna säregna kvinna spreds vida omkring och tillströmningen av patienter blev till och med mera omfattande än vad hon önskat.

Råås superkändis

Efter tjugo år i Helsingborg flyttade Oline Johansen till Råå i december 1914. Hon hyrde först lägenhet på Kustgatan 74 men köpte snart Mårtensgatan 6, en av de så kallade fiskarestugor som hade byggts i Tunnsby (norr om nuvarande Styrmansgatan) på 1830-talet. Huset hade byggts till i slutet av seklet och när hon tog över huset fick hon plats med såväl bostad som praktik. Ett större rum mot gatan var väntrum medan behandlingsrummet var mindre och låg in mot gården. Det berättades förr av äldre Rååbor om hur kön till ”Frökens” mottagning sträckte sig från hållplatsen vid Kustgatan, Råå Norra, och upp till nr 6 redan innan mottagningen öppnat för dagens besökare. De som kom för att få hjälp med diverse krämpor var ett blandat klientel, unga och gamla, fattiga och rika, sjuka och friska. De kom från stora delar av Sverige och Danmark, men också från Norge och Tyskland.

Det var på Råå som hon blev ”Norskan”, den skickliga sjuksköterskan med de spe-

ciella behandlingsmetoderna. Vad var det då hon kunde bota, som de etablerade läkarna gick bet på? Berättelserna om henne är många, skrönorna än flera. Hon var speciellt lyckosam med sina behandlingar av eksem, värk, bensår och diverse infektioner, till och med engelska sjukan som härjade vid den tiden, lyckades hon rå på. Hennes egenhändigt tillredda salvor och mediciner var efterfrågade och hon kunde också lämna utförliga recept, skriva på latin, till apotekaren, som på den tiden knappast var kund hos några läkemedelsföretag.

Oline Johansen var sextio år när hon etablerade sig på Råå. Hon har beskrivits som en ”manhaftig” kvinna, hon var kraftig, hade kort grått hår, hon svor grovt när hon ville markera sin åsikt, hon rökte svarta cigarrcigaretter och var långt ifrån ”kvinnlig” i sin framtoning. Jan Davidsson, som 1983 skrev ett par artiklar om henne i Helsingborgs Dagblad, berättade också om hur hon gärna klädde sig i lång mörk kappa och hög hatt. Framför allt vid tillfällen då hon blev hämtad i landå av kusk och betjänt för att avlägga sjukbesök hos exempelvis godsägaren på Rydebeck, danske hovjägmästaren Christoffer Hage eller hos greve Wachtmeister på Kulla Gunnarstorp.

Tankeläsare

En på Råå ofta återberättad historia, som bevisar (?) Norskans storhet som tankeläsare, är den om Rååtsösen som av sin mor skickades iväg för att hämta en salva. Dottern var väl förtrogen med skrönorna kring den barska damen och protesterade livligt. Inte vågade hon gå dit ”hon kan ju trolle”. Modern framhärdade, och dottern lydde, väl framme knackade hon försiktigt på dörren, som snabbt öppnades av Norska med orden – ”och så är jag ingen Gud och jag kan inte trolle”! Att den

unga flickan blev än mera förskräckt, är lätt att förstå.

Vi måste ta en historia till även om den kanske är på gränsen till skröna. Det fanns myndighetspersoner som ifrågasatte fröken Johansens sätt att bedriva sin mottagning. För att bringa klarhet i om hon ägnade sig åt kvacksalveri och spåkonst lär två polismän ha skickats ut från Helsingborg för att på plats granska hur det förhöll sig med de rykten som var i omlopp. De hade knappt hunnit fram till huset när fönstret till ”medicinummet” slogs upp och Norskan på ett mustigt språk kryddat med grova uttryck, lär ha sagt ungefär så här: ”Ni kommer för att sätta fast mig, men vänta bara, ni ska komma hit och tigga om hjälp”!

Det gick ett par år och sedan kom först den ene och sedan den andra för att få hjälp. Båda hade förfärliga smärtor när de skulle urinera.

Det finns flera historier av liknande slag, men dessa två räcker för att få oss att fundera över Oline Johansen. Inte undra på att rykten om hennes ”övernaturliga” förmåga spreds och lockade patienter och så kallade ”ombud” till Mårtensgatan.

Med skjortors och särkars hjälp

Åtskilliga år efter hennes död talades det på Råå om Norskan, denna kvinna som ”inte var som andra”. Kvacksalveri? Trolleri? Manipulation? För vetenskap kunde det ju inte handla om... Något som fascinerade och imponerade var hennes förmåga att ställa diagnos utifrån ett plagg som den sjuke hade burit nära kroppens hud. Det kunde vara en skjorta, en särk, en huvudduk eller underställ. Viktigt var att plagget inte hade nuddat golv eller mark efter att det hade tagits av den sjuke. Plagget kunde komma med skickebud eller en anförvant, den sjuke själv behövde inte infinna sig.

Var det lukt, hudflagor eller kanske svettfläckar som hjälpte till att fastställa diagnos? Norskan var inte ensam om att använda den metoden, det sägs ha funnits fler ”kloka” gubbar och gummor vilka med klädsplaggs hjälp kunde avgöra sjukdom. Bevisligen blev det rätt i många fall, men visst blev det fel andra gånger.

Det var inte ovanligt att burna plagg kom till Norskan med ”agenter”. De var ofta kringresande affärsmän, kanske tygförsäljare och kunde komma ganska långt ifrån. Flera kom upprepade gånger och blev väl mottagna. De medförde nyheter och goda historier och förplägedes gärna med såväl mat som dryck innan de återvände till sin sjuke uppdragsgivare med diagnos och, viktigast kanske, med färdigblandad salva eller med ett på latin formulerat recept som apotekare ”himmave” förhoppningsvis kunde blanda.

Vad var det hon ordinerade?

Alla fantasifulla historier om hur Norskan med tankeläsning, trolldom eller granskning av den sjukas klädesplagg, bottnade kanske i en erfaren och välutbildad sjuksköterskas förmåga att se ”hela” den sjuka patient som sökte hennes hjälp. Klädesplagg som så kallade agenter medförde är förstås svårare att förstå nyttan av, men man får väl anta att en rejäl sjukdomshistoria också rapporterades.

”Tankeläsningen” var troligare en klok persons förmåga att ställa de rätta frågorna, ta reda på de livsomständigheter som präglade den sjuke, lyssna och inge förtroende. Och det tycks vår läkevinna ha gjort. Samtidigt som Oline Johansen beskrivits som skrämmande och karsk har hon också beskrivits som varmhjärtad och förstående. Det har förstås varit mer spännande att återberätta skrönorna än de vardagliga historierna.

Reumatisk feber, eksem och bölder lär

Mårtensgatan 6 idag, en välbesökt adress under de år Norskan hade sin mottagning här.

ha varit åkommor som framgångsrikt fick sin behandling. Eksem på hals och armar botades med örtdekokt av eget recept. Reumatisk feber som angripit armar eller ben attackerades handgripligen. En grov duk eller handduk doppades i varm sodalösning och från axel till fingertoppar eller från ljumske till tåspets frotterades den angripna kroppsdelens med frenesi. Behandlingen skulle upprepas tills bot infunnit sig. Och det gjorde den enligt många nöjda patienter.

På apoteken i Helsingborg blandade man ”Norskans liniment” efter ett på latin noggrant nedtecknat recept. Flera örtoljor, Aetheol rosmarin, Aetheol timjan ingick i hennes komposition och givetvis kamfersprit och lite annat smått och gott. Oavsett vilka tvivel läkare och apotekare kunde ha om sin oortodoxa kollega på Råå, verkar de som om kontakten mellan dem var ganska god. Det berättas att kända Helsingborgsläkare som doktorerna Hegardt, Håkansson och Vidhe med intresse tog del av Oline Johansens

diagnoser. ”Självklart” hade de inte förståelse för den påstådda tankeläsningen men väl för hennes bedömning av patienterna. Det sägs också att doktor Hegardt för egen del besökte henne och även fru Håkansson fanns registrerad som patient hos vår kända Rååkvinna.

Ett recept som vi kanske alla kan ha glädje av när ”åderförkalkningen” sätter in får inte undanhållas museets medlemmar. Det lyder: 2 hg finriven pepparrot hälls i en butelj rödvin, får stå i fjorton dagar. Därefter silas det och 1 dessertsked av vinet intages dagligen! Inte kan den medicineringen misslyckas.

Tyvärr kunde all erfarenhet och kunskap inte hjälpa Oline Johansen själv. 1922 dog hon i cancer. Hon begravdes i närheten av kapellet på Råå kyrkogård.

Uppgifterna ovan kommer främst från Jan Davidssons artiklar. Tack till Sigvard Pålsson som gav mig artiklarna i höstas.

Stina Norling

Foto arkivbilder, Johnny Bengtsson

I Herrans tukt och förmaning

Sedan urminnes tider, nja kanske inte men åtminstone sedan Gustaf Vasas tider, har övermakten uppmanat folket att leva "I Herrans tukt och förmaning"! Det uttrycket har levt vidare genom generationer, inte minst hos oss på Råå! Och då talar vi inte bara om dem med uppfostringsansvar, föräldrarna, kyrkan och skolan.

Här behövde det inte vara övermakten som tog till pekfingret, det var många äldre som självpåtaget anmärkte på och korrigerade den uppväxande generationen. Ibland kunde väl klagomålen ha fog för sig men när vi jämför våra erfarenheter verkar det mesta vara lätt skrattretande episoder.

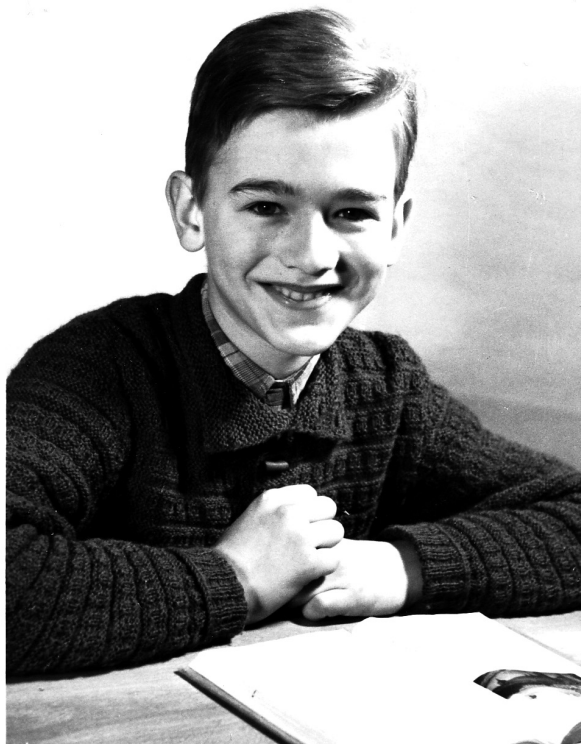
Moralens väktare

Siv Olsson har berättat i Museitidningen om när hennes äldre syster hade setts på Råå iklädd långbyxor! Glad för detta nya plagg hade hon varit tills hon mötte ett par bekanta till hennes föräldrar, två äldre medlemmar i den församling där hennes far var ordförande i många år. Stackars Gerd fick veta vilket syndens plagg hon bar, och vilken dålig förebild hon som föreståndarens dotter var, detta skulle minsann...

Nils Pålsson har berättat om "gubben Petter Gottfrid" som skvallrade till fadern om "paugarna" gjorde minsta bus. Det värsta var den gången Nisse fick skuld och örfil för något, inte han utan "Pitter Skubbe" själv ställt till med. Det är fortfarande inte glömt.

Den äldre man som steg på spårvagnen hållplatsen efter Råå Norra har jag i "gott" minne. Han hade fått för sig att han skulle åka med den så kallade "Skolvagnen", den som skulle transportera oss Rååbarn till stadens skolor.

Vagnens förare informerade om att "detta är en skolvagn", till ingen nytta. Vi var väl rimligt väluppfostrade och reste oss upp de första gångerna men bestämde oss sedan för att det var "vår vagn". Hur

Martin Werner i sina tidigaste tonår.

kunde vi tro det? Våra oskyldiga föräldrar blev nogsamt uppringda och klagomål blev framförda.

Martins minnen

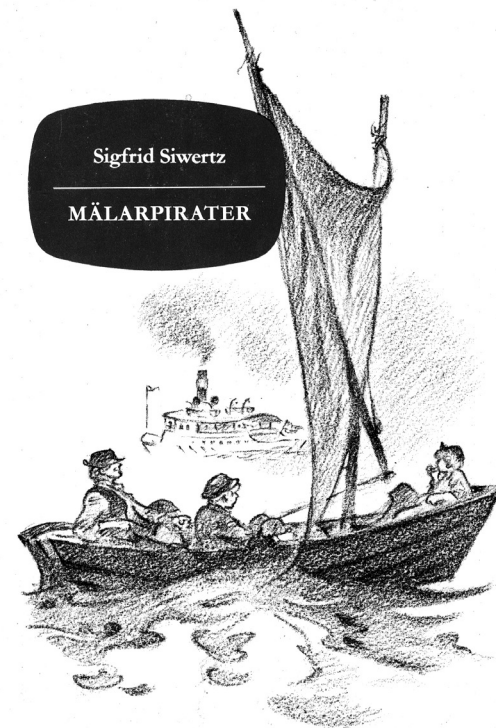
Martin Werner blir fortfarande upprörd när han berättar sitt minne av när en äldre man ansåg sig ha anledning att ringa till hans far för att informera om vad "prästens barn" hade haft för sig. Vi enas om att liknande historier har drabbat många av oss och Martin låter sig, motvilligt, övertygas om "att detta måste berättas"!

Råå Gubbalag – en klubb för ros skull

I Museitidningen nr 2; 2012 finns en artikel av Stina Norling med denna rubrik. En idyllisk beskrivning av "vårdnadsbjudande äldre herrar", åldrade män, alla med gedigen anknytning till sjön, men som ljumma sommarkvällar satt på bänken vid Fias hållplats och umgicks med varandra i brist på annan sysselsättning. Men allting har också en annan sida. När man passerat sitt bäst-före-datum, är det lätt att hamna i kategorin "vi som vet bäst", och jag råkade ut för deras expertis i mitten på 1950-talet.

Min första båt

En av de första somrarna när jag gick i realskolan gick en dröm i uppfyllelse. Jag fick min första båt. Min far köpte Sigurd Göranssons båt som var bygd av hans far Petrus Göransson. Det var en liten flatbottnad båt med köl, rejäl akterspegel samt ett litet vackert ekdäck i fören. Trots sin litenhet var båten rätt tung, för det var ett rejält bygge. När jag köpte den låg den vid fortet söder om badhuset, granne med segelsömmarna Enok och David Jönssons båt. Eftersom vi bodde på Sundshöjd då (nuvarande ICA Maxis parkeringsplats), flyttade jag spelet och båten norrut så att den kom att ligga ned-

Eric Palmquists omslag till Sigfrid Siwertz välkända bok, "Mälarpirater" får illustrera våra "Öresundspirater" äventyrliga sjöliv.

anför Lübecksgatan, granne med Arthur Brunos och Simon Larssons båtar, och väl synlig från bänken vid Fia hållplats.

En helt vanlig sommarkväll

En varm sommarkväll gav jag mig ut med båten tillsammans med två kamrater, alla klädda i badbyxor, för att ro lite och samtidigt bada. Vi höll mest till mellan första och andra reveln, alltså inte på särskilt djupt vatten och heller inte långt ifrån stranden. När vi varit ute en stund ställde någon frågan om vilken strategi som var bäst om en träbåt fylls med vatten? Ger en träbåt så mycket flytkraft att man ska stanna vid båten eller ska man överge den och simma mot land istället,

och kan man ligga i vattnet och ösa båten så mycket att man kan ta sig upp i den igen? Sagt och gjort, vi bestämde oss för att ta reda på det. Vi satt alla tre i båten och gungade den i sidled så att vattnet började rinna in över relingen och till sist var båten vattenfylld. Vi testade våra olika hypoteser, drog våra slutsatser, tömde båten och drog upp den, nöjda och glada över att ha lärt oss något om hur man ska handla om olyckan skulle vara framme.

Övriga ersättningar och bidrag

När jag senare kom hem och klev in genom dörren möttes jag av en mycket arg far, som skällde ut mig rejält för att jag visat prov på utomordentligt "dåligt sjömanskap" och därför inte borde få ha båten längre. Någon motargumentation lönade sig inte. Vad som hade hänt, visade det sig senare, var att en av gubbarna på bänken sett våra övningar och omedelbart gått hem och ringt till far och talat om för honom vad som hänt och vad det borde få för konsekvenser. Att far reagerade så våldsamt berodde bland annat på att han själv visste skillnad på bra och dåligt sjömanskap. Innan vi kom till Råå var han nämligen i åtta år präst i flotans församling, Amiralitetsförsamlingen i Karlskrona, med tillgång till tjänstebåt. Dessutom var han fartygspastor på Flotans första långresa efter andra världskriget, år 1947, ombord på kryssaren Fylgia. Denna långresa gick in i Medelhavet och även ner längs Afrikas västkust. Under resan råkade man ut för flera rejäla oväder, bland annat en så våldsam storm i Biscayabukten att flera skador uppstod på fartyget. Ett ankare slog hål i fartygssidan så att förpiken vattenfylldes. Vi fick förskräckta höra detta på radions morgonnyheter en dag. Far berättade hur kaotiskt det var och hur våldsamt Fylgia rörde sig. Men då visade en av officerarna prov på

gott sjömanskap, nämligen artilleriofficeren, som varit sjökaptan i handelsflottan före andra världskriget. Trots att det inte var hans uppgift, ställde han sig vid roret, vilket genast gav positiv effekt på fartygets uppförande. Far berömde honom ofta för hans goda sjömanskap. Jag förstår dessutom fars ilska mot bakgrunden av att många församlingsbor av någon anledning förväntar sig att prästbarn inte är vanliga människor utan helgon redan från födseln.

Fick behålla båten

När jag dagen efter förklarade varför vi uppfört oss som vi gjorde, tyckte inte far att det var något tydligt exempel på dåligt sjömanskap längre, utan förstod varför vi vattenfyllt båten. Jag fick behålla den trots ett "expertutlåtande" om motsatsen. Men man kan reflektera över varför en gammal människa med erfarenhet av ett helt liv går hem och ringer till föräldrarna istället för att först gå ner på stranden och lära ut gott sjömanskap. I skolan kallades sådant beteende för att sladdra. Visst kan man lära sig genom att någon berättar om hur man ska handla i olika situationer, men bäst förberedd är man, om man skaffat sig egen erfarenhet under så realistiska förhållanden som möjligt utan att utsätta sig för onödigt fara, vilket vi absolut inte gjorde.

Allt var faktiskt inte bara idyll förr i tiden även om det ofta skildras så. Min erfarenhet gör att rubriken istället bör vara: "Råå gubbalag – vi som tror vi vet bäst". Jag får verkligen hoppas att jag inte faller i gropen själv och blir en självutnämnd expert och ordningsman, som känner behov av att ingripa i tid och otid mot allt som avviker från min egen privata uppfattning.

Martin Werner

Årsredovisning

RESULTATRÄKNING FÖR INKOMSTÅRET 2013

INTÄKTER	2012	2013
Medlemsavgifter	85.870,00	82.704,00
Entréavgifter	64.030,00	73.651,50
Entréavgifter grupper, guidning	25.800,00	16.690,00
Försäljning böcker, kort etc.	77.519,00	67.896,00
Försäljning kaffe, lotterier etc	40.224,00	61.273,00
Bidrag medlemstidningen	21.860,00	26.250,00
Driftsbidrag Hbg kommun	125.000,00	125.000,00
Övriga ersättningar och bidrag	7.349,14	20.000,00
Bidrag Af ./ lönkostnad	<u>39.821,00</u>	<u>42.902,00</u>
SUMMA INTÄKTER	487.473,14	516.366,50
KOSTNADER		
Aktivitetskostnader	28.894,00	47.219,00
Inköp av varor för försäljning	25.947,95	24.528,00
Förbrukningsmaterial, inventarieunderhåll	<u>2.134,00</u>	<u>6.164,00</u>
	56.975,95	77.911,00
<u>Administrationsomkostnader</u>		
Kontorsmaterial, porto, telefon etc	30.427,00	25.945,33
Medlemstidningen	22.630,48	23.692,00
Representation, uppvaktningar	1.553,00	3.863,00
Marknadsföring, informationsmaterial	16.597,00	20.426,00
Utställningar	10.542,00	16.648,00
Föreningsavgifter, utbildning etc	<u>2.623,00</u>	<u>100,00</u>
	84.372,48	90.674,33
<u>Driftskostnad för fastigheten</u>		
Tomtarrende	11.444,00	9.240,00
El, vatten och avlopp	52.416,00	29.310,00
Larmkostnader	27.531,00	28.940,00
Försäkringspremier	22.543,00	23.873,00
Underhåll o komplettering av inredning	39.776,00	77.822,50
Projektkostnader	<u>53.821,50</u>	<u>114.607,00</u>
	207.531,50	283.792,50
SUMMA KOSTNADER	- 348.879,93	- 452.377,83
RESULTAT FÖRE AVSKRIVN O FINANSPOSTER	138.593,21	63.988,67
Årets avskrivningar	<u>- 229.381,00</u>	<u>- 204.002,00</u>
RESULTAT EFTER AVSKRIVN O FINANSPOSTER	- 90.787,79	- 140.013,33
<u>Finansiella kostnader och intäkter</u>		
Ränteintäkter, reavinst	13.027,16	204.855,68
Räntekostnader och bankavgifter	- 1.090,00	- 5.810,49
Under året erhållna donationer och bidrag	149.455,12	400.100,00
1000 - klubben	<u>1.000,00</u>	<u>2.000,00</u>
	162.392,28	601.145,19
ÅRETS RESULTAT	71.604,49	461.131,86

BALANSRÄKNING PER 2013-12-31

	<u>2012</u>	<u>2013</u>
TILLGÅNGAR		
<u>Anläggningstillgångar</u>		
Byggnader	3.733.544,00	3.733.544,00
Byggnader, motorhall	1.160.823,50	1.160.823,50
Byggnadsinredning	168.047,00	0
Larm- och åskledaranläggning	32.455,00	0
Datorer	3.500,00	0
	<u>5.098.369,50</u>	<u>4.894.367,50</u>
<u>Omsättningstillgångar</u>		
Kontantkassor	10.163,00	6.796,00
Bankmedel	731.984,95	2.662.936,18
Värdepappersfonder, aktier	1.157.112,81	48.101,82
Förutbetalda kostnader	42.965,00	28.442,00
	<u>1.942.225,76</u>	<u>2.746.276,00</u>
<u>Donationsmedel</u>		
Ruben Rausings legat	303.585,31	303.585,31
	<u>303.585,31</u>	<u>303.585,31</u>
SUMMA TILLGÅNGAR	7.334.017,62	7.944.228,81
SKULDER OCH EGET KAPITAL		
<u>Kortfristiga skulder</u>		
Förutbetalda intäkter/upplupna kostnader	67.684,67	216.764,00
	<u>67.684,67</u>	<u>216.764,00</u>
<u>Eget kapital</u>		
Ingående behållning	7.194.728,46	7.266.332,95
Årets resultat	71.604,49	461.131,86
	<u>7.266.332,95</u>	<u>7.727.464,81</u>
SUMMA SKULDER OCH EGET KAPITAL	7.334.017,62	7.944.228,81

Sommaraktivt Museum

Många arrangemang är planerade inför sommaren 2014. Vi kommer att erbjuda åtskilliga aktiviteter för såväl barn som vuxna. Vår hemsida har inför säsongen blivit än bättre och mera innehållsrik. Den är ständigt uppdaterad, så gå in på och kolla

www.raamuseum.se

då vet du att du inte missar något!

INFO-SIDAN

1 maj är det dags

för Råå Museum att öppna för årets utställningssäsong – den trettiofjärde på Museiplan vid hamnen. Minst ett besök per säsong är ett "måste" för våra trogna medlemmar och med årets alla arrangemang blir det nog gärna flera.

Öppettider 2014

15 januari – 23 april: onsdagar 17 – 19

1 maj – 15 juni: onsdagar 17 – 19

lör-, sön-, och helgdag 13 – 17

16 juni – 17 augusti: onsdagar 13 – 19,

tisdag, torsdag – söndag 13 – 17

Midsommarafton och midsommardagen stängt

18 augusti – 28 september: onsdagar 17 – 19,

lördag – söndag 13 – 17

29 september – 3 december: onsdagar 17 – 19.

Entré: Vuxna 50 SEK / 50 DKK / 7 €.

Fri entré för barn och ungdomar upp till 18 år.

För studerande med CSN-kort 40 :-

Öppet för guidade grupper hela året efter tidsbeställning. Max 20 besökare per guide.

Avgift 40:- per person, minst 400:-

+ 300:- för guide.

Kontakta Råå Museum 042 – 2611 31

eller e-post info@raamuseum.se

Öppet för skolklasser hela året

efter tidsbeställning.

Kontakta Mona Green 042-20 43 44

eller e-post: m.g@green-hydro.se

alt. info@raamuseum.se

Skolklasser från Helsingborgs

kommun har specialavtal.

Du kan betala på museet med kort.

Råå Museum för fiske och sjöfart

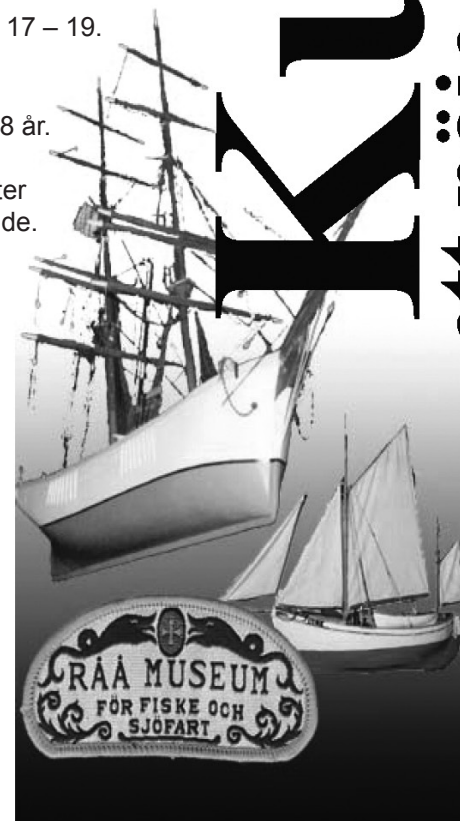
Museiplanen 1, 252 70 Råå

Tel 042-261131

Bankgiro 5601-4681

E-post info@raamuseum.se

Web www.raamuseum.se

Kultur
ett nöje och ett måste

Säsongen 2014

Välkommen till Råå Museum på Museiplanen! Museets permanenta utställningar finns på sina platser, men säsongen 2014 bjuder också på mycket nytt och spännande.

Att inreda ett kryssningsfartyg – en resa i tiden med Tillberg Design

Tillberg Design of Sweden fyller 50 år och är idag en mäktig spelare på den internationella marknaden för kryssningsfartyg. Det räcker väl att säga Queen Mary 2 eller Disney Cruise Line, för att alla med kryssningsdrömmar ska studsas till. I sommar möts du av en spännande utställning som berättar om företagets framgångsrika koncept. Du har säkert redan läst om de meriterande uppdragen, inte minst Titanic 2, nu får du se resultatet på nära håll.

Sedan 2006 ägs Tillbergs av Karin Falk, Fredrik Johansson och Michael Jackie-wicz, alla aktiva inom företaget. Tillsammans med 25 anställda finns det "gamla" Vikenföretaget numera i Höganäs, men har också kontor i Polen och är på väg att etablera sig i Florida.

Avancerad fartygsinredning är företaget mest känt för men nu finns såväl hotell som butiker med bland uppdragsgivarna.

Under sommaren hoppas vi få arrangera ett par specialvisningar med representanter för Tillberg design som berättar om det jubilerande företaget. Håll utkik på vår hemsida www.raamuseum.se - där får du datum och tid.

Lennart Möller ställer ut

Bildkonstnär Lennart Möller är välkänd för de flesta Rååbor. Hans mjuka akvareller med motiv från hamnen och stranden och de nostalgiska gatubilderna finns representerade i många av våra hem. I sommar intar Lennart flera av museets väggar med sin konst.

Idag bor Lennart i Mörrum, han målar fortfarande flitigt i såväl olja som akvarell och hans alster finns ofta med på auktioner i Skåne och Blekinge.

Hans Liljekvist – Råås idrottsprofil nr 1

Han tillhör 1920-talets generation, på 40-talet toppade han sin karriär som en av Sveriges främste friidrottare. Hans löpsteg var snabbt, hans längdhopp långt utöver det vanliga.

I sommar visar vi idrottsminnen från hans färgstarka karriär. Vi har fått låna ett spännande material från Idrottsmuseet och familjen Liljekvist.

MUSEITIDNINGEN

Redaktör: Stina Norling, Mellangatan 2, 25270 Råå. Tel 042-26 03 56.

Redigering: Cal Åström. **Redaktionsråd:** Museets idégrupp.

Kallelse till årsmöte

Dags för årsmöte i Raus församlingsgård med ingång från Kielergatan

Torsdagen den 27 mars kl 19.00

Efter årsmötesförhandlingar, rapporter och information serverar vi förstas kaffe och något gott att äta. Entré inklusive förtäring: 40 kronor.

Kvällens föredrag:

Klimatförändringar de närmaste 100 åren

Nog minns vi alltför väl höstens storm Sven och den förhöjda vattennivån nere vid hamnen och längs stranden. Är det så här det ska bli? Ska havet återta Råå och ska strandbanken åter gå öster om Landskronavägen?

Krister Bengtsson från SMHI i Malmö berättar om Råås förmodade framtid!

Höststormen fick vattnet att stiga upp över Kajgatan och hamnplanen.